

Warszawa, 07/03/2006r.

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

dr Janusz KOCHANOWSKI

RPO-523139-06-XI/GR

00-090 Warszawa Tel. centr. 0-22 551 77 00
Al. Solidarności 77 Fax 0-22 827 64 53

Pan Marek Bieńkowski
Komendant Główny Policji

ul. Puławska 148/150
02-514 WARSZAWA

Wielce Szanowny Panie Generale

Zjawisko wykorzystywania dzieci do żebrania jest jedną z najbardziej drastycznych form wyzysku dzieci, jak również dorosłych z widocznymi ułomnościami lub w starszym wieku. Stanowi ono jednocześnie sygnał, że część rodzin niewłaściwie wypełnia podstawowe funkcje względem swych najbardziej bezradnych członków. Niekiedy - zwłaszcza w przypadku małoletnich cudzoziemców - do żebractwa przymuszają różnego typu „opiekunowie”, którzy wiek lub ułomność swych podopiecznych traktują jako źródło dochodu.

Sytuacje takie wymagają ze strony służb porządkowych zdecydowanej reakcji. Obowiązek ochrony dziecka przed przemocą okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją nałożony na organy władzy publicznej jest wartością konstytucyjną (art. 72 ust. 1 Konstytucji). Ten sam artykuł Konstytucji RP zobowiązuje moralnie każdego do podejmowania działań w celu ochrony dziecka („Każdy ma prawo żądać od organów władzy publicznej ochrony dziecka przed przemocą okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją”).

Skłanianie do żebrania małoletniego, a także osoby bezradnej albo pozostającej w stosunku zależności lub oddanej pod opiekę osoby, która ją wykorzystuje, stanowi wykroczenie określone w art. 104 Kw. Nie ma zatem

wątpliwości, że prawo polskie uznaje je za czyn społecznie szkodliwy, karany na terytorium RP nawet wówczas, gdy występuje w najłżejszej postaci (nie można na przykład wykazać, że nosi znamiona przemocy, groźby bezprawnej, czy znęcania się).

Tym bardziej zatem musi martwić, że mimo wielu podjętych prób problem systemowego przeciwdziałania zjawisku wykorzystywania dzieci do żebractwa nadal wydaje się nierozwiązany. Karanie opiekunów czy rodziców z pewnością nie eliminuje jego przyczyn, co najwyżej wpływa na formy, w jakich się przejawia.

W pierwszym wystąpieniu poświęconym tej kwestii, z 13.07.2000 r., które Rzecznik Praw Obywatelskich skierował do ówczesnego Komendanta Głównego Policji oraz Wiceprezesa Rady Ministrów- Ministra Pracy i Polityki Socjalnej podkreślona została konieczność skoordynowania działań policji i innych służb - straży miejskiej, pomocy społecznej, jak również sądów rodzinnych. Ich współpraca przy stosowaniu obowiązujących przepisów prawnych, skierowanych na ochronę dziecka umożliwia bowiem nie tylko działania restrykcyjne, polegające na inicjowaniu na podstawie art. 104 kw. postępowania wobec osób skłaniających do zebrania małoletnich lub osoby bezradne albo pozostające w stosunku zależności lub oddane pod ich opiekę. Pozwala też na prowadzenie szeregu działań prewencyjnych, tj.:

- przekazywanie informacji o sytuacji rodzinnej dzieci lub osób bezradnych do właściwych ośrodków pomocy społecznej, które mogą podjąć właściwe działania,
- powiadamianie sądu rodzinnego o sytuacji dziecka w celu ustalenia, czy uzasadnia ona wszczęcie postępowania opiekuńczego,
- w przypadkach, gdy dziecko żebrze w warunkach zagrażających jego życiu lub zdrowiu, przekazanie go przez policjantów pod doraźną opiekę placówki opiekuńczo-wychowawczej lub rodzin zastępczych pełniących zadania pogotowia opiekuńczego do czasu podjęcia niezbędnych decyzji przez sąd opiekuńczy.

W kolejnym wystąpieniu do Komendanta Głównego Policji z dnia 21.12.2001 r. możliwe było także wskazanie potencjału organizacji obywatelskich i

społeczności lokalnych dla opanowania żebractwa, zwłaszcza żebractwa dzieci. Program przeciwdziałania żebractwu opracowany przez samorządowe władze miasta Wrocławia pokazał, że w ramach społeczności lokalnej możliwa jest nie tylko rzeczywista współpraca zainteresowanych służb, ale również organizacji obywatelskich i samych mieszkańców miasta:

- w pierwszym etapie programu wolontariusze przekazywali osobom żebrzącym informacje o możliwościach i formach wsparcia ich oraz miejscach udzielania pomocy;
- w drugim etapie, dzięki uwrażliwieniu na problem społeczności miasta i właściwej reakcji policji, możliwe było kontrolowanie szczególnie uporczywych przypadków wykorzystywania do tego procederu dzieci, a w efekcie udzielanie pomocy dzieciom wykorzystywanym w sposób szczególnie bezwzględny (przechodnie wskazali np. dziecko, które miało uchodzić za niepełnosprawne, skrępowane w wózku przez utrzymującą się z żebractwa matkę; jak się okazało było ono też maltretowane).

Celem opisanych wystąpień Rzecznika Praw Obywatelskich było skierowanie uwagi służb na ochronę dzieci i innych osób bezradnych przed wykorzystywaniem ich do żebractwa, a także pomoc osobom bezdomnym, szczególnie zagrożonym w okresie zimowym. Z przekazanych mojemu Poprzednikowi odpowiedzi (01.02.2002 r.) wynikało, że wszyscy Komendanci Wojewódzcy Policji zobowiązani zostali do ponownego rozpoznania zjawiska celem zdiagnozowania jego skali i zintensyfikowania współpracy z instytucjami pomocowymi w realizacji programów profilaktycznych. W dniu 9.01.2002 r. w Komendzie Głównej Policji odbyła się narada nad wykorzystaniem programu wrocławskiego dla opracowania zadań służb prewencyjnych w kontakcie z osobami bezdomnymi i żebrzącymi na terenie całego kraju (po zweryfikowaniu w ośrodkach wielkomiejskich). Powstały też wytyczne Komendanta Głównego Policji, dotyczące procedur policyjnych w kontakcie z osobami bezdomnymi i żebrzącymi, które poddano konsultacji w środowisku osób specjalizujących się w działaniach pomocowych i opiekuńczych.

W związku z kierowanymi do Rzecznika Praw Obywatelskich sygnałami, że na ulicach polskich miast nadal widoczne jest zjawisko wykorzystywania dzieci do żebractwa, na podstawie art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o R.P.O (Dz.U. z 2001 r. Nr 14, poz. 147) uprzejmie proszę o informację o obecnym stanie przygotowania Policji do reakcji na to zjawisko oraz o procedurach wykorzystywanych do ochrony żebrzących dzieci, a także innych bezradnych osób - zarówno tych, które nie są obywatelami polskimi jak i polskich.

Łączę wyrazy szacunku

/-/ Janusz Kochanowski